

ДО
НАУЧНОТО ЖУРИ,
утвърдено със Заповед № 3266/29.11.2023 г.
на Заместник-ректора по НИД на УНСС
за присъждане на научната и образователна степен „доктор“
професионално направление:
3.6. Право - Гражданско и семейно право

РЕЦЕНЗИЯ

от д-р **ТАНЯ НИКОЛОВА ЙОСИФОВА**

професор по Гражданско и семейно право в катедра „Частноправни науки“ на ЮФ на УНСС

председател на научното жури за публична защита на дисертационния труд на

Димитър Венциславов Атанасов

на тема „Отговорност на съдружниците в неперсонифициран консорциум за общо поетите задължения към трети лица“

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
по научната специалност „Гражданско и семейно право“

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

I. Бележки за дисертанта

Димитър Атанасов е завършил 91-ва Немска езикова гимназия “Проф. Константин Гълъбов”, гр. София. Завършил е специалност „Право“ в Юридическия факултет на Софийския университет “Св. Климент Охридски”. Има специализация по Еразъм - Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn, Bonn, NRW (Deutschland) и е участвал в Научен обмен в Икономическия университет-Виена Wirtschaftsuniversität Wien.

Докторантът е зачислен със Заповед на Ректора № 1013/29.03.2018 г. в редовна форма на обучение към Катедра “Частноправни науки”, Юридически факултет, Университет за национално и световно стопанство. Със Заповед № 3316/6.12.2023 г. на Ректора на УНСС докторантът е отчислен с право на защита. Научен ръководител на докторанта е доц. д-р Вълчин Даскалов.

От август 2016 г. до юни 2020 г. е бил последователно юрисконсулт, старши юрисконсулт и главен юрисконсулт в общинска администрация, а от юли 2020 е адвокат, член на Софийската адвокатска колегия

Бил е стипендиант на Германската служба за академичен обмен (DAAD), стипендиант на Wissenschaftliche Vereinigung für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht (VGR eV). Носител на наградата в памет на проф. д-р Витали Таджер за отличен успех, активна кръжочна и обществена дейност 2014 г., носител на годишна награда на сп. търговско право в памет на проф. Петко Попов за 2014 г. за студентска публикация в сп. Търговско право за статията „Поемане на дълг, чл. 101, 102 ЗЗД“, публикувана в сп. Търговско право, бр. 4/2013 г., съпредседател на кръжока по Гражданско и търговско право към ЮФ на СУ за учебната 2014/2015 г.

Бележки по дисертационния труд

Представеният дисертационен труд е в обем от 262 страници и включва увод, седем глави, заключение и библиографска справка. Съдържанието на главите е разделено на точки и подточки, означени с арабски цифри. Направени са 801 бележки под линия, списъкът на използваната литература включва 335 източника, от които 182 заглавия на български език и 153 – на чужд език.

Дисертантът има пет публикации по темата на дисертацията: Consortia Regulations in Bulgaria, в: Juchniewicz, E., Kruczalac-Jankowska, J., Masniak, D. (Eds.), Consortia in Central and Eastern Europe, Gdansk 2019; Отговорност на съдружниците в явен консорциум за вреди от неизпълнението на консорциален дълг, сп. Търговско право, кн. 1, 2023, с. 5-34; Правна същност и особености на консорциума, организиран като гражданско дружество по Закона за задълженията и договорите, сп. Търговски и облигационно право, кн. 8, 2023, с. 2; Правна същност и особености на консорциалните дългове при неправосубектния консорциум (под печат); Неправосубектни консорциуми - сравнителноправен преглед (под печат).

Приложена е декларация за оригиналност. Авторефератът вярно отразява научните и научно-приложните приноси в дисертацията.

Актуалност на темата и практическо значение на изследването

Актуалността на темата се обосновава с няколко фактора. Липсват съвременни теоретични изследвания по посочената тема - научните съчинения касаят предимно гражданското дружество по ЗЗД и странични, главно публичноправни въпроси. Правният режим и въпросът за отговорността на съдружниците в неперсонифициран консорциум остават сравнително неизследвани в българската правна литература. Налице са несинхронизирани правила от гражданското, търговското и публичното законодателство, които изхождат от различни концепции и принципи. Съдебната практика е непоследователна, тъй като не се отчитат специфичните особености в правното положение на тези обединения. Практическото значение на изследването е свързано с извършения задълбочен анализ на съдебната практика и направените конкретни предложения за усъвършенстване на законодателството.

Предмет на изследването е частноправният режим по българското право на отговорността на съдружниците в неправосубектен консорциум за

вреди от неизпълнението на общо поето към трето лице - кредитор задължение, т.е. договорна отговорност. В тази връзка с оглед пълнота на изложението са изследвани правната същност и определени частноправни аспекти от правния режим на консорциума по българското право, както и някои процесуалноправни аспекти на отговорността.

II. Оценка на научните и практически резултати и приноси на представения дисертационен труд

Трудът е първото цялостно изследване, посветено на отговорността на съдружниците в неперсонифициран консорциум за общо поетите задължения към трети лица. Целите на изследването, обусловени от неговия предмет, които дисертантът си е поставил, са постигнати.

При провеждане на изследването в дисертационния труд са използвани класическите методи на изследване в областта на правните науки - историческия, нормативния, телеологическия, сравнителноправния и правно-догматичния. Използвани са граматическото (езиково), логическото, систематичното, телеологичното и историческото тълкуване, и способности за преодоляване на празноти като аналогия на закона и аналогия на правото, и прилагане с аргумент от противното и с аргумент за по-силното основание.

Дисертационният труд има характера на завършен труд и определено представлява принос в българската юридическа наука и практика. Авторът е анализирал значителен по обем материал, включително чуждестранна литература и богата съдебна практика. Изложението е ясно и точно, и показва задълбочени познания на дисертанта в областта както на гражданското и търговското право, така и на другите правни отрасли. Научната дискусия се води коректно, мнението на автора ясно проличава при обосноваването на свои тези по разглежданите въпроси. Структурата на дисертационния труд включва увод, четири глави и заключение.

Глава първа – „Развитие на концепцията за отговорността на консорциума и на съдружниците в него“ е посветена на изследване на развитието на концепцията за отговорността на консорциумите и на съдружниците в тях, като основна цел е да се открият генезисът и тенденциите в развитието на правния институт. Направен е обстоен сравнителноправен анализ, който е необходим предвид недостатъчната правна уредба по действащото българско право. **Глава втора, озаглавена „Правен режим на консорциума и на консорциалните дългове. Обща характеристика и особености на консорциалната отговорност“** първо са разгледани общият правен режим на консорциума и проблемите, свързани с възникването на консорциалния дълг, неговата правна същност и особености. Направен е общотеоретичен анализ на отговорността на консорциите - разгледани са въпросите за правната същност и принадлежността на отговорността на консорциите и са изведени характерните особености на тази отговорност и на отделните ѝ проявни форми, както и субектите на отговорността. **Глава трета – „Фактически състав на отговорността“** последователно

и поотделно са разгледани предпоставките на отговорността в контекста на специфичните особености, характерни за отношенията между консорциите и увредения кредитор. Изведени са особеностите на дължимата от консорциите грижа, както и въпросите за отговорността на всеки от консорциите за действия на останалите съдружници. Дисертантът е обърнал внимание на по-съществените особености на отговорността на консорциите при отпадане на облигационната връзка. В **глава четвърта, озаглавена „Граници на отговорността. Реализиране на отговорността“** са изследвани границите на отговорността, като са представени процесуалните особености на реализирането на отговорността и е обърнато внимание на някои предизвикателства при принудителното изпълнение на претенцията на кредитора. са характерни и често използвани в отделни области способности за алтернативно разрешаване на възникнали спорове и особеностите при уреждане на отношенията между увредения кредитор и консорциите чрез спогодба В Заключението са представени в обобщен вид резултатите от изследването и направените във всяка глава изводи, както и направените предложения за усъвършенстване на нормативната уредба.

III. Научни приноси на дисертационния труд

Могат да се посочат по-конкретно следните основни научни резултати и приноси на дисертационния труд:

1. Изведено е понятие за консорциум, като той е отграничен от гражданското дружество по ЗЗД, и е направена класификация на неправосубектните консорциуми. Направен е изводът, че правният режим на консорциума не се ограничава до механичното прилагане на уредбата на гражданското дружество по ЗЗД.

2. Формулирано е понятие за консорциален дълг, като се отчитат различните правоотношения, в които встъпват съдружниците в консорциума във връзка с реализирането на общата цел, за която е създадено обединението.

3. Изведени са предпоставките за възникване на консорциалната отговорност, характерните ѝ особености, границите и възможностите за нейното осъществяване. Направен е извод, че поначало от съдружниците в явен консорциум се очаква да носят риска и взаимно да отговарят пред кредитора (възложителя на работата) за действията и бездействията на своите съдружници, дори при липса на изрична уговорка в този смисъл, особено в случаите, когато консорциалните партньори се представят пред третите лица като единна общност, която осъществява стопанска дейност с общи усилия.

4. Изследвани са правните отношения между съдружниците и третите лица и са изяснени проблемите, свързани с възникването на дружествените задължения и възможните варианти на задължаване на отделните съдружници при обосноваването на общото задължение

5. Направен е изводът, че поведение на съдружниците и на лица, за които те отговарят, поначало не може да доведе до юридическо прекъсване на фактичката каузалност и до освобождаване на останалите от отговорност, съответно до квалифициране на причинените вреди като косвени

6. Систематизирани са отделни хипотези, при които може да се стигне до отговорност в тежест на съдружник в явен консорциум и в скрит консорциум;
7. Направен е обстоен сравнителноправен анализ, като подробно са разгледани правното положение на консорциумите и правният режим на отговорността на консорциалните партньори в германския правен кръг (Германия, Австрия и Швейцария), романския правен кръг (Франция и Италия) и страните на общото право (Великобритания и САЩ).;
8. Отделено е внимание на въпросите, посветени на освобождаването от отговорност на съдружниците, като авторът аргументира, че поначало никой от консортите не може да се екскулпира, като установи, че настъпването на противоположния резултат се дължи изключително на поведение на негов съдружник, а той самият не би могъл да бъде упрекнат в неполагане на дължимата грижа.
9. Изследвани са особеностите на квалифицирания модел на дължима от всеки от консорциалните партньори грижа - грижата на добрия търговец - участник в търговско обединение (консорциум), който отличава правното им положение от това на множество длъжници, които не участват в обединение;
10. Извършен е преглед на различните подходи за разделяне на отговорността между съдружниците във вътрешните им отношения;
11. Приносен характер има и извършения преглед на правния режим на принудителното изпълнение върху общото имущество, особено в случаите на личен дълг на един от консорциалните партньори.
12. Направени са конкретни предложения *de lege ferenda* - за въвеждане на правила относно представителната власт на консорциалните партньори (с. 110-111; 258-259), задължаването на съдружниците (с. 110-111; 258-259), консорциалната отговорност и нейното разпределение във вътрешните отношения между съдружниците (с. 142; 259), и уреждане на възможност и ред за личните кредитори на съдружниците да наложат заповест върху вземанията на длъжника за това, което би получил като съдружник при прекратяване на консорциума, и да иска прекратяване на обединението (с. 244-246; 259-260);
13. Подробно са разгледани въпросите, посветени на особеностите при възникването и упражняването на правото на кредитора да развали договора с консорциалните партньори;
14. Приносен характер има изследването на въпроса за границите и размера на отговорността, особено при последователни и независими случаи на неизпълнение на договор (*concurrent breach of contract*) от съдружници, поели разделен консорциален дълг, когато вредите са причинени като пряка и непосредствена последица от неизпълнението на два или повече от консорциалните партньори. Дисертантът приема, че за разлика от случаите на кумулативна каузалност, което и да е от правонарушението на отговорните съдружници е достатъчно само по себе си и независимо от останалите да предизвика настъпването на вредите в пълен размер.

IV. Критични бележки и препоръки

Към дисертацията могат да бъдат направени следните критични бележки и препоръки, които не влияят на изцяло положителното впечатление от дисертационния труд.

1. Във връзка с предложението de lege ferenda в ГПК да се създаде нова разпоредба - чл. 517б, която да уреди право и ред за личните кредитори на съдружниците да наложат заповор върху вземанията на длъжника за това, което би получил като съдружник при прекратяване на консорциума, и да иска прекратяване на обединението (с. 244-246; 259-260) заслужава по-обстояен анализ и аргументация въпросът как следва да се определи дела на съдружника-консорт.

2. При разглеждане на отговорността за причинени на кредитора вреди от неделим консорциален дълг (с.221) е необходимо да се аргументира допълнително каква според дисертанта е приложима отговорност на консорците по българското действащо гражданско и търговско право.

3. Във връзка с цитираното в дисертацията образувано тълкувателно дело № 1 от 2023 г. на ОСГТК на ВКС и на ВАС по въпросите за допустимостта на присъждане на обезщетение за неимуществени вреди на юридически лица (с.167-169) дисертантът би могъл да вземе отношение кое становище поддържа.

IV. Заключение

Дисертационният труд показва, че дисертантът притежава задълбочени теоретични знания по гражданско и търговско право и способност за самостоятелни научни изследвания. С оглед на постигнатите научни резултати дисертацията представлява интерес както за правната теория, така и за практиката.

Изразявам категоричната си оценка, че представеният за защита пред научно жури дисертационен труд на тема **„Отговорност на съдружниците в неперсонифициран консорциум за общо поетите задължения към трети лица”** напълно отговаря и дори надхвърля изискванията на чл.6, ал.3 от Закона за развитието на академичния състав в Република България и на чл.27, ал.2 от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, поради което убедено предлагам да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор” по научната специалност „Гражданско и семейно право” на **Димитър Венциславов Атанасов** – редовен докторант в докторска програма „Гражданско и семейно право“ по професионално направление 3.6. Право.

София, 19.01.2024 г.

Рецензент:
д-р Таня Йосифова, професор по
Гражданско и семейно право